

Najperva je svetloba, iztok sonca in krog sonca plavajočih svetov. Ona je nedvomljivo najbližnja prijateljica in sorojakinja vsega življenja, in o tem oziru velja gotovo več kakor menimo navadno. Vsaka stvar živi popolneje, več ko uživa dobrotljive svetlobe. Odvzemite kaki rastlini, kaki živali svetlobo: v kratkem bo zgubila najprej svojo jakost, zaostala bode v rasti, ter poginila konečno popolnoma, če jo še tako redite obilno, še tako pridno glešate. Tudi človek obledí, če v tmíni živi; on obnemaga in se otópi ter zgubi poslednjič vso jakost, kar je viditi očitno na tistih nesrečnikih, ki zaperti mnogo let v temnicah bivajo pod zemljo. Slavni zdravnik Hufeland (po kterega bukvah sostavili smo deloma toti spis) terdi clo, da organiško (životno) življenje mogoče je le ondi, kjer vlada svetloba; v podzemeljskih votlinah, v kterih biva vedna temota, naznanja se le to, kar imenujemo neorganiško (neživotno) življenje. Ondi nič ne diha, nič ne čuti; jedino kar nahajamo v tmíni, je plesnjivec ali mahovina, najnižje bilje v prirodi; pa tudi na tem se kaže, da rodi se večidel na trohljivi lesovini, ktera je nekoliko uživala, morebiti še uživa prijetne svetlobe na zraku. Navadno tudi obračajo se rastline, posebno njih cvetje, prek solncu ter serkajo željno njega oživljajoče žarke. Tako gleda visoka sončnica v milotoplo sončno obličje, ter se vertí vedno za njim; gotovo jo mika prav po nebeski luči. Svetloba je tedaj najperva moč, ktera pomaga življenju; v tmíni pak, nad ali pod zemljo, kamor ne segajo ogrevajoči sončni žarki, ni dihanja, ni življenja.

Druga ne manj dobrotljiva prijateljica životvorne moči je gorkota. Ona sama utegne razviti prvi kal življenja. Ko je zima vesvoljno naravo zavila v belosnežno zagrinjalo, ter je vso mervto in tiho, ni drugega treba, kot da pomladanska topla sapa potegne po njej, in obudijo se vse spijoče moči. Bolj ko se bližamo nadborjanskim krajinam, po kterih vladata večni led in mraz, bolj nahajamo mervto vse; ne biva ondi ne mala živad, ne raste ne bilje; le v globinah ogromnega morja iščejo in dobivajo velikanske živali nekoliko gorkote, kitovi namreč, delfini pa morski medvedje. Da kratko govorim: Kjer je življenje, ondi je tudi gorkota; obé ste zvezane nerazločljivo vkup. Gorkota daje življenje, in od življenja izvira gorkota, da je težko včasih določiti, kaj da je vzrok v obéh, in kaj je učinek. Gorkota budí najpervo življenje, ona pa hrani tudi najmanjšo iskrico v životu napol mervtega človeka.

Tretja prevažna hrana življenja je čisti podnebni zrak. Ni bitja, ktero bi popolnoma brez zraka moglo živeti; če odtegnemo zdravi zrak ljudem ali živali, umerjejo hipoma ali kmali potem. Vidi se pa, da zrak je kaj upliven, posebno iz tega, ker dihaajoča žival ima več životvorne moči kot nedihajoča. Dozdeva se nam, da najbolj hrani životvorno moč taisti obstojni del zraka, ki mu pravijo kislic (Lebensluft); tudi so tega v najnoveji dóbi, v kterej čudotvorna kemija učila je čistega kislica si pripraviti, tudi so tega, pravim, čistega dali dihati ljudem, ki so bolehalí, pa ktere so hotli zdravniki posebno krepčati ali oživljati. Kislic je tudi zares tista stvar v podnebnem zraku, ktera prihaja, ko dihamo, v krí, ter jo rudeči pa oživlja.

Tudi čista voda je prijateljica življenja. Ona ima tudi nekaj kislica v sebi, ter je nam neobhodno potrebna za užitek in nebrojne opravila človeškega življenja.

Terdití smémo tedaj po pravici, da svetloba, gorkota, zrak in voda so tisti pravi pomogleji, ki hranijo in redijo životvorno moč; druge jedila mesene, mlečne, močnate itd. redijo se vé da tudi, vendar največ dele in ude životne, kterim dostavljajo, kar se jim je pogubilo bilo životne moči. Brez gori omenjenih čveterih pomoglejev življenja pa ne more bivati nobena stvar, ne človek ne žival; njih uživamo, njih se radujemo vedno in povsod na totem prelepem zemeljskem okrogu. J. Š.

Jedna želja v zadevi našega slovnika.

Slovenci sicer nimajo tako starih jezikovih spomenikov kakor Indi v svojih Vedih, Gerki v Homeru, Germani v svoji Eddi,—al imena gor, bregov, rek, krajev, oseb itd. ohranjujejo nam še jezikovih zakladov neskončno velike važnosti.

Nemci so do teh zakladov že svoje oči obrnili in Förstemanovo in Müllenhofove dela o starih nemških imenih so neprecenljive za jezikoslovce. Tudi naš slavni Vuk Karadžić ni preziral imen gor, rek, oseb, marveč jih je jemal v svoj rečnik, ravno tako neumerljivi Jungmann.

Tudi v slovensko stran našega besednjaka bi se mogle jemati imena te verste, vendar vsega s primetkom topiške (krajne) lege, postavimo, za razjasnenje: Primsko: ime ostre gore, — Kobansko, ime občine po bregovji, — Jodlj, ime brega, — Udno, ime bregovatega gojzda, — Judar, ime kmeta na bregu stanuvajočega, — Dokša, ime rodbine iz kerstnih bukev ali urbarskih starih pisem, — Prikoršek, ime kmeta pri pečevji stanuvajočega, — Latorje, ime vesí v močvirni legi, — Idenik, kraj na bregovji, — Idria, mesto med gorami, — Logatec, ime sela med logovjem, — Magounik, ime brega, — Unca, ime reke, — Čaven, ime brega (iz kalen, litev. kalnas, breg) čau — kal, ime brega, — Malič, ime gore, — Kerduš, ime ostre pečine, — Ukna peč, ime ostre pečine, — Svarožnik, ime kmeta, — Mitau, ime kmeta, — Mitalo, ime brezdna ali občine v brezdu stoječe, — Adrije, ime občine po bregovji itd.

V vseh teh imenih, ktere se nahajajo po Štirskem, Koroškem in Kranjskem, tičijo prestare korenike, na primer: adri v sansk. breg, pečina, kala, sansk. breg, lat. collis, slov. kal, Udheja v sansk. Waldgegend, Waldberg itd. Dosti takih imamo, ktere si Keltomani prisvojajo, akoravno so obče blago slovenskega in keltiškega jezika, kakor bal, balc, Berg, — dres, Pass, Weg, Durchgang bei einem Gebirge, — gerak, Ufer, schroffer, felsiger Bergrücken, zato Gerečja, ves kraj brega pečovatega ob Dravi, — mōn iz moln sansk. mala, Berg, drevanski mōl, primeri moléti, hervorragén, zato Molna. Mōna, Moniše, Mōnata, ponemčeni „Monsberg“ s pleonazmom, kakor „Kahlenberg“ itd.

Zbirajte tedaj domorodci, pa poslušajte: kako narod izgovarja in opustite vse etimologiranje in tolmačenje, ker v teh rečéh se celó Boppi, Grimm in Potti večkrat spodtikujejo.

Davorin Terstenjak.

Smešnica.

Nov smenj.

Imeli so v nekem kraju nov smenj. Ljudí je iz vseh krajev toliko privrelo, da se je vse terlo. Tudi grajšak tistega kraja gré iz radovednosti na smenj. Spotoma sreča nekega znanega kramarja in ga popraša: „Je li danes kaj dober smenj?“ Kramar odgovorí: „Ne vém, ker ga nisem pokušil. Gospod ga še dalje vpraša: „Ali je kaj dosti ljudí?“ Kramar spet odgovorí: „Ne vém, jih nisem štel.“ Gospoda ti odgovori razžalijo. Drugi dan dobí kramar od gospoda pečat, da se v tréh dnéh pod sklečo štrafo v grajšini skazati mora, pa tako, da peš ne bo prišel, ne se pripehljal, tudi ne prijezdaril, tudi ne smé priti ne bos, ne obut.

Kramar misli in misli, kaj naj bi storil, in si tole izmisli. Vzame zajca, si ga obesi na herbet za zadnje nogi in verže plajš čez-nj; se vsede na kozla, pa le z eno in boso nogo, drugo pa v škorno vtakne, ki ni poplata več imela, in tako jo proti grajšini odrine. Z eno nogo se je namreč na kozla operal, z drugo pa po tléh kruncal; ni bil tedaj ne bos ne obut, kakor mu je bilo naloženo.

Gospoda je zdaj snadost (firbec) naganjala, kako da jo kramar bo zvil. S kozlom tako pridšemu kramarju